

Wie was de vader van Philip Jansz van Nederveen (VII-c)?

Volgens het Nederveenboek (pag. 24) was Philip de zoon van Jan Florisz (VI-c), zoon van Floris Jansz (V-d), zoon van Jan Gerritsz (IV-d). Ik vond op een website een andere afstamming: Philip was de zoon van Jan Jansz heer van Giessendam (pag. 22), zoon van Jan Jansz (V-c), zoon van Jan Gerritsz (IV-d).

Bij Adriaen Philipsz (VIII-b) is op pag. 24 ook vermeld dat hij in 1522 is vermeld als voogd van "zijn neef" Arent Willemsz van Nederveen. Aernt Willemsz (pag. 22/23) was een zoon van Willem Jansz, zoon van Jan Jansz (V-c). Dan zou je dus zeggen dat hun vaders Philip en Willem broers moeten zijn geweest (allebei zonen van Jan Jansz (V-c)). Maar in de akten waarin Adriaen als voogd van Aernt optrad (pag. 23, 252 en 253) is helemaal niet vermeld dat het ging om neven. Ik veronderstel daarom dat de schrijver van de woorden "zijn neef" aanvankelijk veronderstelde dat Philip en Willem broers waren, maar Philip later heeft verplaatst. Die verplaatsing zal zijn gebaseerd op het feit dat Philip een hoeve in Giessen-Oudekerk had, terwijl ook Jan Florisz en zijn vader Floris Jansz daar in 1434 land hadden.

Maar Giessen-Oudekerk en Giessendam liggen vlak bij elkaar, dus kan Philip zijn hoeve evengoed vanuit Giessendam hebben verkregen. En ik vond in het leenregister van Langerak in Giessen-Oudekerk nr. 7 een viertel land van 6½ morgen, met als oudste vermelding dat dit land op 30-10-1470 door Floris van Nederveen Jansz werd verkocht aan een derde (https://www.hogenda.nl/wp-content/plugins/hogenda-search/download_attachment.php?id=9662&type=loanroom). Zit er dik in dat deze Floris de zoon was van Jan Florisz (VI-c) en is vernoemd naar zijn opa. Als dit het land betrof dat in 1434 bij zijn vader en grootvader werd genoemd, kan het in 1472 geen onderdeel zijn geweest van de Philip van Nederveen-hoeve. De akte uit 1434 kon ik niet op het internet vinden. Is het land daarin beschreven?

Ik heb er bovendien moeite mee dat een voogd zo ver weg in de familie wordt gezocht. In mijn ervaring is een voogd/momboir meestal een oom, terwijl je volgens het Nederveenboek terug moet naar de betovergrootvader als gezamenlijke voorvader van de onmondige Aert Willemsz en zijn voogd Adriaen Philipsz. Was er niemand beschikbaar (eventueel van moederskant) die naaster was? Beiden hebben ook dezelfde voornamen, wat doet vermoeden dat ze naar dezelfde opa van moederskant zijn vernoemd. Ik heb daarom de neiging de alternatieve afstamming toe te passen, maar dat zou ook wishful thinking kunnen zijn (ik zou een heer van Giessendam aan mijn voorouders kunnen toevoegen). Zijn er inmiddels andere bronnen bekend die duidelijkheid geven?

Wie waren de ambachtsheren van Nederveen?

Ik stam hoe dan ook af van Jan Gerritsz (IV-d) en Johanna Willemsdr, dochter van Willem Gerritsz van Nederveen (IV-c). Volgens het Nederveenboek (pag. 21) waren ook deze Willem (vermeld in 1367 en 1389) en zijn zoon Gerrit (vermeld in 1426 en 1432) heer van Nederveen. Maar dat is niet logisch, want vader Gerrit Willemsz (III-b) was in 1377 nog heer van Nederveen en in 1388 was die opgevolgd door Pieter (IV-a), die in 1410 nog leefde. Pieter had een zoon Jan (V-a), die zelf ook een zoon Jan had. Het was ook een Jan die in 1434 het ambacht Nederveen verkocht aan Dirc van der Merwede (https://www.hogenda.nl/wp-content/plugins/hogenda-search/download_attachment.php?id=9688&type=loanroom). Willem en zijn zoon Gerrit kunnen dan alleen heer van Nederveen zijn geweest, als het ambacht door Pieter na 1388 aan Willem is verkocht, Gerrit het vervolgens van zijn vader Willem heeft geërfd en Gerrit het daarna voor 1434 heeft verkocht aan Jan Pietersz. Dat lijkt mij onwaarschijnlijk. Zijn er bronnen waarin Willem en zijn zoon Gerrit daadwerkelijk heer van Nederveen zijn genoemd?

Wie was de vader van Pieter en Godevaert van Nederveen?

Uit het Nederveenboek blijkt dat er is geworsteld met de afstamming van Pieter (IV-a) en Godevaert van Nederveen: volgens pag. 9 waren ze zonen van Jan van Nederveen (III-a), maar van beiden zijn akten beschikbaar waarin uitdrukkelijk is vermeld dat ze een zoon waren van Dirck Sterken (pag. 35). Dat kan ik niet met elkaar rijmen. Maar Gerrit Willemsz (III-b) wordt de oom van Godevaert genoemd, alle broers gingen de achternaam Van Nederveen gebruiken, en een van de broers Willem gebruikte ook de achternaam Van Wieldrecht. Dus zou je zeggen dat ze toch op de een of andere manier moeten afstammen van Willem Jan (II) en de dochter van Gerard van Wieldrecht. Voor mijn eigen afstamming is deze familie niet van belang, maar ik raakte geïnteresseerd in deze puzzel en doe daarom een duit in het zakje.

Als je bij de tienden van Nederveen leest dat Godevaert van Nederveen die tienden van zijn oom Gerrit van Nederveen heeft overgenomen, lijkt de voor de hand liggende conclusie dat Godevaert de zoon was van de broer van Gerrit. Maar Gerrit kan ook een aangetrouwde oom zijn geweest, dus getrouwd zijn geweest met een zus van Dirck Sterken of Elisabeth Tierloet. Hij kan zelfs een oom zijn geweest van de vrouw van Godevaert, want toen de tienden van Nederveen later terecht kwamen bij de familie De Gruijter, werd Agnes van Nederveen genoemd als tante van Filips de Grutere, terwijl ze in werkelijkheid de tante van zijn vrouw was. Je moet dus kennelijk het woord "oom" niet te letterlijk nemen. Geen van deze alternatieven verklaart echter waarom ook de broers van Godevaert de achternaam Van Nederveen gingen gebruiken.

Ik kwam verschillende keren tegen dat degene die een ambacht overnam, daarna de naam van het ambacht als achternaam ging gebruiken. Het is dus mogelijk dat Dirck Sterken en Elisabeth Tierloet helemaal geen Van Nederveen's waren, maar dat zij het ambacht Nederveen hebben gekocht, waarna hun kinderen de naam van het ambacht als achternaam gingen gebruiken. Die koop zou dan kort na 1377 moeten zijn geweest (toen Gerrit nog ambachtsheer was) en Pieter moet dan het ambacht hebben geërfd voordat hij in 1388 als ambachtsheer optrad. Dit acht ik onwaarschijnlijk, omdat Dirck zelf nooit de achternaam Van Nederveen heeft gebruikt. Het verklaart bovendien niet waarom een van de Willems ook de achternaam Van Wieldrecht gebruikte. Als pas hun zoon Pieter het ambacht van Gerrit heeft gekocht en zich naar dat ambacht vernoemde, is het niet logisch dat ook zijn broers die achternaam gingen gebruiken.

Ik sluit uit dat Dirck Sterken een Van Nederveen was die in Breda zijn bijnaam als achternaam gebruikte. Ik vond nl. al een Dirck Sterken uit Breda in een akte uit 1312 (<https://www.collectiegroesbeek.nl/doc/1184888>). Daarin zijn dezelfde namen genoemd als in een akte uit 1351 (<https://www.collectiegroesbeek.nl/doc/1184913>), dus gaat het ofwel om de Dirck Wouter Sterken die met Elisabeth Tierloet trouwde, ofwel om een oudere Dick Sterken. Als het Dirck zelf was, dan was hij te oud om via zijn vader Wouter een kleinzoon te kunnen zijn van Willem van Nederveen (II), die ca. 1280-1290 geboren is. Zijn vrouw Elisabeth was overigens jonger, want haar opa Jan Tierloet stierf pas in 1375 (<https://docplayer.nl/4048037-Middeleeuwse-straten-in-breda-1350-1550-deel-i-catharinastraat.html>). Als het om een oudere Dirck Sterken ging, ligt het juist voor de hand dat deze Dirck Sterken (en niet Willem van Nederveen) de opa was van de Dirck die met Elisabeth Tierloet trouwde.

Was Dirck Sterken misschien eerst getrouwd met een zus van Gerrit en Jan van Nederveen en had hij bij haar een aantal kinderen verwekt, waaronder in ieder geval Godevaert? Maar waarom gingen dan ook de zonen uit het tweede huwelijk met Elisabeth Tierloet de achternaam Van Nederveen gebruiken? En waarom werden dan alle kinderen in het testament van Elisabeth Tierloet genoemd als haar zonen en dochters? Niet waarschijnlijk dus.

Ik kan daarna nog maar één theorie bedenken: de moeder van Elisabeth Tierloet was een dochter van Willem van Nederveen. Deze theorie past bij de voornamen van de kinderen van dit paar. Ze vernoemden hun eerste twee zonen naar hun opa's Wouter Stercken en Pieter Tierloet, waarna de volgende vier zonen werden vernoemd naar hun overgrootvaders. De vaders van de opa's waren dan Jan Tierloet en Dirck Stercken, en de vaders van de oma's Willem van Nederveen en Godevaert N.N. (of ook een Willem waarnaar de tweede Willem is vernoemd). Omdat oma Van Nederveen van adel was en Pieter die adellijke afstamming versterkte door het ambacht Nederveen van Gerrit over te nemen, gingen alle kinderen van Dirck Stercken en Elisabeth Tierloet de achternaam Van Nederveen gebruiken. Volgens deze theorie was Gerrit van Nederveen dus de oudoom van Pieter en Godevaert, wat dan in de leenregisters moet zijn verkort tot "oom".

Overigens kan ook de moeder van Dirck Stercken de dochter van Willem van Nederveen zijn geweest, maar dat acht ik minder waarschijnlijk. Ten eerste omdat Dirck dan waarschijnlijk zelf al de achternaam van zijn moeder zou hebben gebruikt. Ten tweede omdat Elisabeth Tierloet jonger was dan haar man, zodat je bij haar makkelijker een extra generatie in de stamboom kunt toevoegen (bijv. Elisabeth geboren ca. 1320, haar moeder ca. 1300 en haar opa Willem ca. 1280)). En ten derde omdat Elisabeth Tierloet werd beleend met 3½ gaarden in de hof te Nederveen, welk leen zij van haar moeder kan hebben geërfd (https://www.hogenda.nl/wp-content/plugins/hogenda-search/download_attachment.php?id=9708&type=loanroom).

Ik baseer deze theorie alleen maar op de gegevens die ik op het internet heb gevonden. Mogelijk zijn er andere bronnen bekend die mijn theorie ondersteunen of juist ontkrachten.

Het wapen Van Nederveen

Als mijn theorie klopt, mochten de kinderen van Dirck Stercken waarschijnlijk niet het wapen van Willem van Nederveen gebruiken omdat zij via de vrouwelijke lijn van hem afstamden. Volgens <https://cbgfamiliewapens.nl/zoeken?view=detail&id=6619ac02-a0f8-46ff-94b9-ceb7224e3d59> gebruikten de broers Godevaert en Willem in 1390 ook een variant met vierkanten en niet de liggende blokjes die op pag. 6 van het Nederveenboek zijn afgebeeld (waarbij is vermeld dat dit al werd gebruikt door Willem (II), maar dat kon ik in Rietstap niet vinden). Volgens de schilderijen op pag. 53 en 55 gebruikten de afstammelingen van hun broer Pieter staande blokjes. Die staande blokjes stonden in 1628 ook in het wapen van de ambachtsheerlijkheid Nederveen, maar later werden dat liggende blokjes (<https://heraldry-wiki.com/heraldrywiki/index.php?title=Nederveen-Cappel>). Nu weet ik te weinig van heraldiek om hier zelf conclusies aan te durven verbinden. Is bekend hoe het verschil tussen de staande en liggende blokjes is ontstaan?

In mijn tak zal in ieder geval het wapen met de liggende blokjes zijn gebruikt, want Willebort van Nederveen heer van Rijswijk (XI-k, ook een afstammeling van Philip Jansz (VII-c) voegde aan dat wapen de zalmen van Woudrichem toe (<https://cbgfamiliewapens.nl/zoeken?view=detail&id=b6554c0b-1466-4d8b-ad2a-636d9765b98e>).

Is ondertussen meer duidelijk over de herkomst van het wapen? Op pag. 5 van het Nederveenboek wordt een sage daarover vermeld, maar niet wat die inhield. Zelf vond ik een bron die beweerde dat het is gebaseerd op het wapen van de Van Merwede's (<https://apudthuredrech.nl/tag/nederveen/>, staande blokjes).

Carla Kentie, 1-9-2023.